

דף יב. [מדרף יא:]

פרק שני - אין דורשין

אין דורשין בעריות בשלשה, ולא במעשה בראשית וכו'.

תוכן ענינים

- א. בענין סמיכת פרק אין דורשין.
- ב. ביאור בקומת אדם עד השמים.
- ג. בענין דברים שנבראו ביום ראשון.
- ד. בענין מעלת לימוד התורה בלילה.
- ה. בענין חומר המפסיק בד"ת.

[א] צ"ב למה נשנית פרק זה דאין דורשין כאן באמצע חגיגה שאין לה שום קשר.

- א. בתוי"ט (פ"ב מ"א) הביא מהרמב"ם שביאר דשנינו לעיל דעריות הן גופי תורה והגמ' ביאר דקאי על בתו מאנוסתו דאתי מדרשא, לכן סמך לזה שאין דורשין בעריות, דפרש"י בסתרי עריות כגון בתו מאנוסתו, ולכן נשנית כאן. וכ"כ המאירי.
- ב. בהערות להגרי"ש כתב דאפשר לפרש דבעי למיכתב ולא במרכבה ביחיד דזה שייך למסכת חגיגה, דכיון דבחגיגה כתיב שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך 'את פני ה' ודרשין יראה יראה שודאי מושפע עליו רוב טובה ושפע דביקות וגילוי כבוד השי"ת, וא"כ מתעורר חשקו ללמוד על מעשה מרכבה, ועל כן צריך להזהירו שלא ילמוד במעשה מרכבה ביחיד.
- ג. וכ"כ בזכר לחגיגה דנצטוינו לראות פני מלכנו ג' פעמים בשנה לטעם הכתוב 'דע את אלקי אביך', ובמצות יראה כל זכורך את פני האדון ה' יש אם למסורת ד'רָאָה כתיב, ובלי ספק דהך ראייה הכוונה על ראייה שכליות והבנה [דא"י לפרש כפשוטו דכתיב כי לא יראני האדם וחי], הא אין לך לומר אלא שנצטוו להבין בג' רגלים בשנה את אלקי אבותינו 'רוממותו וממשלתו אשר בכל משלה והוא קדמון לכל דבר, מראשיתו נמצא ואין עת אל מציאותו אחד ואין יחיד כאחדותו'.

דאמר רבי אלעזר אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע, שנאמר למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ, וכיון שסרח הניח הקב"ה ידיו עליו ומיעטו וכו'.

[ב] כמה ביאורים בכוונת הגמ' דאדם הראשון מן הארץ עד לרקיע היה, וכסרח הניחו הקב"ה ידיו עליו ומיעטו [תהלה ליונה].

- א. רש"י כתב על הארץ היה ומגיע לשמים, ומשמע דר"ל כפשוטו שהיה גובהו עד לשמים. ובמהרש"א כתב דהקב"ה מיעטו לקי אמות כדאיתא במסכת בבא בתרא (דף עה.), והוסיף דגימטריא של כ"ף מכפך הוא ק'. ועדיין צ"ב עומק ענין זה שהיה לו גובה כזה, ועיין להלן מה שנתבאר מהחת"ס.
- ב. בבן יהוידע כתב דכוונת הגמ' דהוא רמז על אוצר הנשמות שנקרא גוף, דעליו אמרו חז"ל אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבאוצר הנקרא גוף, וזהו הכוונה דקומתו של אדם היה מן הארץ עד לשמים שהיה גופו כולל כל הני נשמות שבאוצר, וכע"ז כתב במכתב מאליהו (ח"יב ריש בראשית) דהכוונה שהיה כולל בתוכו תוכן כל הבריאה.
- ג. במהר"ל (באר הגולה באר ו'), ביאר דכשהיה כולו רוחני הרי אין לה שיעור ולא הגבלות, וכשנטה אל החומריות נעשה לגוף בעלמא שמוגבל וכו'. ובגו"א (דברים ד' ל"ב) ביאר באופ"א דאדם השלים כל העולם דהיה תכלית הבריאה, וכל מה שנמצא בתחתונים היה בשבילו ולכן נקרא שמילא כל חלל העולם, וכשחטא ונמשל לבהמה לא נחשב צורת הנמצאים.
- ד. במגן אבות (להתשביץ בהקדמה) פי' דכוונת הגמ' אינו לשיעור קומת אדם כפשוטו, אלא בקומת חכמתו ושיעורו שהשיג כל מה שיש בעולם היסודות ממזרח למערב ומהארץ עד לשמים. וכע"ז במשך חכמה (פי' ויחי נ' י').
- ה. החת"ס ביאר הענין [בדרשות, הובא בגליון עין יעקב החדש, וכנראה הלך על דרך רש"י שכוונת הגמ' כפשוטו], דהנה מבואר בגמ' (כריתות דף יג.) דבית הבליעה מחזיק ב' כזיתים שהם כביצה אחת, ונמצא דהביצה נמדד כפי בית הבליעה של האדם, והפירות דהיינו זיתים גרוגרות וכותבות תלוין בהביצה, ונמצא דכל השיעורין תלוין בכמות שהאדם יכול לאכול.
- ו. ותחילה היה לו לאדם בית הבליעה גדול מאד, והטעם דאכילתו היה כולו של מצוה, דמאכלי גן עדן היו כקדשי שמים שיש לו מצוה באכילתו [כמבואר ברמ"ע מפאנו שהביא], ועדיף שיהיה אכילתו של מצוה מרובה, אולם אחר שאכל מעץ הדעת וחזקתו פועלי און, שוב טוב למעט כל הגידולים, והיה שיעורים קטנים שלא ימלא בטנו ממאכלות אסורות, ולכן מיעטו הקב"ה דיהיה בית בליעתו קטן יותר, ואז גם השיעורים יהיו קטנים ביותר, ע"ש בדבריו הנפלאים [ובזה מתבאר מה שידוע מהנודע ביהודה ועוד פוסקים דנתמעטו הביצים בזמננו, ולהנ"ל כפי ריבוי החטא מתמעט השיעורים יותר ודו"ק].

ואמר רב יהודה אמר רב עשרה דברים נבראו ביום ראשון, ואלו הן שמים וארץ, תהו

ובהו, אור וחשך, רוח ומים, מדת יום ומדת לילה.

[ג] יל'ע בכוונת עשרה דברים שנבראו ביום ראשון, ואיך להגדירן [מהרש"א].

- א. במהרש"א פי' עפ"י רש"י בחומש דביום ראשון נברא חומר הראשון אשר ממנו נתהוו כל צורות הנבראים וכל אחד נקבע ביומו. ולהבין הדבר בנקל, יש לציין ב' קבוצות של חמשה דברים שנכללו בהבראה כפי מהרש"א.
- ב. **שמים וארץ, חשך, רוח ומים.** הם יסודות הבראה שנבראו ביום ראשון. דהיינו בחומר הראשון נבראו ד' יסודות הפשוטים דהם כידוע אש ורוח ומים עפר [נהרמב"ם בהל' יסודי התורה (פי"ד ה"א) כתב וז"ל ארבעה גופים האלו שהן אש ורוח ומים וארץ, הם יסודות כל הנבראים למטה מן הרקיע, וכל שיהיה מאדם ומבהמה ועוף ורמש ודג וצמח ומתכות ואבנים טובים ומרגליות ושאר אבני בנין והרים וגושי עפר הכל גולמו מחובר מארבע יסודות האלו, עכ"ל]. ולזה נתכוונו ארץ - עפר, ורוח ומים כפשוטן, וחושך - אש, דחושך הנראה בהך קרא דחושך על פני תהום הוא האש הטבעי כמבואר ברמב"ן (בראשית א' א') וכן מבואר ברמב"ם (מורה נבוכים פ"ב). והללו הם הד' יסודות הידועין, וכתב במהרש"א וז"ל ועוד יסוד חמישי הפשוטי שהם הגרמיים השמימיים, הרי שנבראו ביום ראשון חמשה יסודות הפשוטים בלי הרכבה כלל, עכ"ל.
- ג. **תהו ובוהו, יום ולילה, אור.** תהו ובוהו על מקרה האיכות והכמות בגדר 'מקום'. ובוהו למקרה האיכות כגון הלח והיבש. ומדת יום ולילה הוא בריאת הזמן. והעשירי הוא האור שהוא התכלית שבעבורו נברא הכל והוא האור שברא הקב"ה ביום א' שנגזר לצדיקים שיהיו זוכין להתענג נפשם ליהנות מזיו השכינה ע"י התורה שנקראת אור כמשי"כ כי נר מצוה ותורה אור, וע"ע במהרש"א בכוונת הדברים.

דף יב: אר"ל כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום, שנ' יומם יצוה ה' חסדו, ומה טעם יומם יצוה ה' חסדו משום ובלילה שירה עמי.

ד] מבואר מעלה מיוחדת של העוסק בתורה בלילה, מהו הך 'חוט של חסד' שבים, ועוד בענין לימוד התורה בלילה.

- א. רש"י בע"ז (דף ג:) פי' דכוונת החוט של חסד, שנותן חינו בעיני הבריות. ובמהרש"א (שם) ביאר דדרך המנדד שינה בלילה שיהיו פניו זועפות ביום, ולכן אמר בעוסק בתורה שהקב"ה מושך עליו חוט של חסד שהוא מאירת פנים.
- ב. הנצי"ב (העמק דבר דברים ד' ז') ביאר דכתיב בסיפיה תפלה לקל חיי, ור"ל דע"י לימוד התורה יתקבל תפלתו ע"ש.
- ג. במסכת תמיד (דף לב:) אמרינן דכל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו שנאמר קומי רוני בלילה וכו' נוכח פני ה'.
- ד. במשך חכמה (ויקרא ג' ב') ביאר דלימוד התורה בלילה הוא בצנעה בחושך ולא לכבוד, ונמצא דאינו לאיזה תכלית (להיות רב או שאר מילין) שאין התכלית מתקיים עד לאחר זמן, משא"כ הלומד בלילה התקשרותו לתורה הוא התכלית, ושכרו הוא בעת עסקו בתורה וזהו קומי 'רוני בלילה', דתיכף בעת הלימוד ירנן מטוב לב שהוא טועם נועם התורה האלקית.
- ה. הרמב"ם (תלמוד תורה פי"ג ה"ג) כתב אודות לימוד התורה בלילה וז"ל אע"פ שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה, לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו, ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתייה וכיוצא, אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה. אמרו חכמים אין רנה של תורה אלא בלילה שני קומי רוני בלילה, וכל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום, שני יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לקל חיי וכל בית שאין נשמעים בו דברי תורה בלילה אש אוכלתו וכו' עכ"ל [וע' במשנת ר' אהרן ח"א עמ' כ"ט שביאר הרמב"ם].

א"ר לוי כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים.

ה] מהו חומרו של עסק בדברי שיחה באמצע הלימוד. ואיסור הפסק באמצע הלימוד. [יקרה מפנינים, ועוד].

- א. הובא להלכה: בט"ז (וי"ד ס"י רמ"ו סק"ו) כתב שלא יאמר 'אסותא' דכבר מזהרין אנו בחומר שיחה בטילה דמאכילין אותו גחלי רתמים. ובשעה"צ (ס"י רפ"ה) לגבי שנים מקרא וא' תרגום דבאמצע ענינא מן הדין אסור להפסיק כדאמרו חז"ל דהפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים. מצינו מקור: דבגמ' יומא (דף י"ט:) מבואר דהשח שיחת חולין עובר בעשה מדכתיב ודברת בס ולא בדברים אחרים. הרי"ח כתבו לגבי המפסיק בעת שקורא בתלמוד ושח שיחת חולין שעובר בעשה שנאמר ודברתם בס וכו'. ומבואר מקור מיוחד לאסור הפסקה באמצע לימודו.
- ב. בהא דעונשו גדול כ"כ, עיין באבות (פי"ג מ"ז) דהמהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו. ורבינו יונה (שם) פי' הטעם כי בעוד שהאדם שונה אין לו להשיח שיחת חולין כי צריך לעמוד ביראה ובאימה לפני התורה שהוא כתרו של הקב"ה. ומבואר דאיסור שיחת חולין הוא מצד קדושת ומעלת התורה שהוא כתרו של הקב"ה.
- ג. המהר"ל (שם) פי' דבעסק התורה שכינה שרויה כנגדו, ונמצא דהמפסיק הוא כאדם העומד לפני המלך ומדבר עמו ופוסק מלדבר עם המלך ומדבר עם אחר הרי הוא כאינו רוצה לדבר עם המלך. וע"ע בחוברת שהארכנו בכ"ז.